यइति निष्कामंकर्मप्राचीनदोषापहमितिपूर्वार्द्धार्थः तदुभयंप्राचीनमैहिकंचकर्मतस्यविदुषःकुर्वतोपिनाप्रियंबंधंजनयति तद्यथेषीकातूलमग्नौप्रोतंप्रदूर्येतैवेहास्यसर्वेपाप्मानःप्रदूयंते तद्यथापुष्करपलाशआपोनश्लिष्यंतएवमेवंविदिपापंकर्मनश्लिष्यतइतितयोर्दाहाश्लेषश्रवणात्कुतःप्रियमिति मोक्षंप्रतितुकर्मणोकारणत्वंदूरनिरस्तमितिभावः नास्त्यकृतःकृतेनेतिश्रुतेः अकृतःमोक्षः कृतेनकर्मणा ॥ ६१ ॥ अज्ञानफलंदृष्टादृष्टभयमित्याहअर्द्धेन लोकमिति आतुरंकामक्रोधादिव्यसनैर्जर्जरीकृतंलोकं जनःपरीक्षकोऽसूयतेधिक्करोति तस्य कर्मणिषष्ठी तंआतुरंतत्निंद्यंकर्म सर्वतःसर्वासुयोनिषु इहलोकेजनयति जन्मददाति आतुरोजीवंनिंद्यते मृतश्चतिर्यक्षुजायतइत्यर्थः ॥ ६२ ॥ तस्माल्लोकतत्त्वमालोच्ययद्धितंतत्कर्तव्यमित्याह लोकइति लोकेनिराविशन् सम्यगभिनिवेशंकुर्वन् आतुरान्पश्य कीदृशान् तत्तदेवनष्टंनष्टंपुत्रदारादिकंशोचतः हाकष्टमितीष्टंशोचमानान् तथातत्रैवपुत्रादिनाशविषये कुशलान्सारासारविवेकनिपुणान् अशोचतःशोकहीनान्पश्य उभयंक्रममुक्तिंसद्योमुक्तिंच सतांउपासकानांज्ञानिनांचपदंपदनीयं ॥ ६३ ॥ इतिशांति॰मो॰नै॰भा॰चतुर्नवत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १९४ ॥ ॥ ७ ॥ ॥७॥ निर्णीतमात्मतत्त्वंतत्साक्षात्कारोपायंयोगमाह हंतेत्यादि

यःकरोत्यनभिसंधिपूर्वकंतच्चनिर्नुदतियत्पुराकृतं॥ नाप्रियंतदुभयंकुतःप्रियंतस्यतज्जनयतीहसर्वतः ॥६१॥ लोकमातुरमसूयतेजनस्तस्यतज्जनयतीहसर्वतः॥६२॥ लोकआतुरजनान्निराविशंस्तत्तदेवबहुपश्यशोचतः॥ तत्रपश्यकुशलानशोचतोयेविदुस्तदुभयंपदंसतां॥६३॥ इतिश्रीमहाभारतेशांति॰मो॰ अध्यात्मकथनेचतुर्नवत्यधिकशततमोऽध्यायः॥ १९४॥ ॥७॥ भीष्मउवाच हंतवक्ष्यामितेपार्थध्यानयोगंचतुर्विधं ॥ यंज्ञात्वाशाश्वतींसिद्धिंगच्छंतीहमहर्षयः ॥ १ ॥ यथास्वनुष्ठितंध्यानंतथाकुर्वंतियोगिनः॥ महर्षयोज्ञानतृप्तानिर्वाणगतमानसाः॥२॥ नावर्ततेपुनःपार्थमुक्ताःसंसारदोषतः॥ जन्मदोषपरिक्षीणाःस्वभावेपर्यवस्थिताः॥ ३॥ निर्द्वंद्वानित्यसत्वस्थाविमुक्तानियमस्थिताः॥ असंगान्यविवादीनिमनःशांतिकराणिच ॥ ४॥

ना चतुर्विधंआलंबनभेदाच्चतुःप्रकारं आलंबनानिचयोगशास्त्रेप्रोक्तानि प्रच्छर्दनविधारणाभ्यांवाप्राणस्य विषयवतीवाप्रवृत्तिः स्वप्ननिद्राज्ञानालंबनंवा यथाभिमतध्यानाद्वेति आलंबनांतराणामप्यत्रैवांतर्भावः अयमर्थः रेचकस्यपूरकस्यवाभ्यासाद्वायुंस्थिरीकृत्यतदालंबनंमनःकुर्यात् वायुस्थैर्येमनःस्थैर्यावश्यंभावात् यद्वा बाह्यंसूर्यचंद्रतद्रश्मिप्रतिमादिकंवा आभ्यंतरंनासिकापजिव्हाग्रादिवा चित्तालंबनंकुर्यात् यद्वा जाग्रन्निद्रयोरंतरालेयदस्मितामात्रंभातितन्मात्रालंबनंवा यथाभिमतंनीलपीवपीतांबरादिविग्रहंषट्चक्रदेवतादिकंवाआलंब्यचित्तंस्थिरीकुर्यात् अत्रबहुवक्तव्यंतदग्रेवक्ष्यते ॥ १ ॥ २ ॥ स्वभावेस्वरूपे ॥ ३ ॥ सर्वासुविद्यासुसाधारणीमितिकर्तव्यतामाह निर्द्वंद्वाइति निर्द्वंद्वाःशीतोष्णादिसहाः नित्यंसत्वेप्रकाशेस्थिताः विमुक्ताःलोभादिभिरितिशेषः नियमेषुशौचसंतोषादिषुस्थिताःनिष्ठावंतः निष्परिग्रहाइत्यपिपाठः असंगानिस्त्र्यादिसंगहीनानि अविवादीनिप्रतिपक्षशून्यानि शांतिःप्रसादः एवंविधानिस्थानानि ॥४॥

Digitized by Google